

การวิเคราะห์พฤติกรรมมนุษย์ในสังคมไทยและประชาคมอาเซียน An Analytical Study of Human Behaviors in Thai Society and ASEAN Community

บุษบง ชัยมาตร Bussabong Taiyamart*

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความวิชาการคือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมไทยและประชาคมอาเซียน 2) เพื่อวิเคราะห์ธรรมชาติของมนุษย์และความแตกต่างของมนุษย์ในการเข้าใจตนเองและผู้อื่น ศึกษาโดยใช้การศึกษาเอกสารและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) มนุษย์มักจะมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับคนในสังคม โดยทั้งในสังคมไทยและสังคมในประชาคมอาเซียน จะเน้นความเข้าใจระหว่างกันในการติดต่อสื่อสาร การที่บุคคลจะสื่อสารกันและกันได้อย่างราบรื่นนั้นจำเป็นต้องใช้ความเข้าใจในพฤติกรรมของกันและกัน การศึกษาพฤติกรรมทั้งทางบวกและทางลบจะช่วยเพิ่มความเข้าใจในกันและกันมากขึ้น พฤติกรรมมนุษย์และการปฏิบัติตนคือสิ่งที่มุ่งเน้นในการศึกษาด้านการประพฤติปฏิบัติตนที่เกิดขึ้นได้กับทุกคน ในทุกเวลา และทุกสถานการณ์ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ 2) ธรรมชาติของมนุษย์และความแตกต่างของมนุษย์จะนำไปสู่ความเข้าใจตนเองและผู้อื่น จึงส่งผลไปสู่การปฏิบัติตนเพื่อผู้อื่นในลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างสุภาพเหมาะสม รวมทั้งการแสดงบทบาทและความร่วมมือที่ดีกับผู้อื่นในการช่วยเหลือให้ผู้อื่นมีความสุขและประสบความสำเร็จในตนเอง ครอบครัว สังคมและองค์กรต่อไป

* อจ (สบ ๔) กลุ่มงานอาจารย์ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 1

คำสำคัญ: พฤติกรรมมนุษย์, สังคมไทย, ประชาคมอาเซียน

Abstract

The purposes of this article were 1) to study human behavior interacting with people in Thai society and ASEAN Community, and 2) to analyze human nature and the difference of human to understand self and others. Documentary study using content analysis was used for the study. Results showed that 1) human always interacted with people in the society. In Thai society, the understanding of other people is needed for interaction and communication. Human can communicate smoothly with each other and is able to make the communication successfully always based on their behaviors. The studying of both positive and negative behaviors will enhance the level of human understanding. Human behavior and acting will be focused for the study in the aspect of human acting that can be occurred with all people, all times, and all situations depending on factors affecting human behavior. 2) Human nature and the difference of human will lead to the understanding of themselves and others. Then, they will practice themselves toward others with appropriate manners. In addition, they have also played their roles and cooperated well with others in order to encourage people with happiness and being success for themselves, families, societies and organizations.

Keywords: Human Behavior, Thai Society, ASEAN Community

บทนำ

หน้าที่และความรับผิดชอบของตำรวจในปัจจุบันมีขอบเขตกว้างขวางมาก ซึ่งตำรวจมีหน้าที่เกี่ยวกับกิจกรรมแทบทุกอย่างในสังคม ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อย การสืบสวนสอบสวนคดีอาญา การให้ความคุ้มครองป้องกันชีวิต

และทรัพย์สินของประชาชนหากตำรวจต้องปฏิบัติหน้าที่โดยลำพังแล้วย่อมทำให้ ประสพผลสำเร็จได้น้อยมาก โดยเฉพาะในเรื่องปัญหาอาชญากรรมซึ่งเป็นปัญหา พื้นฐานที่ทุกคนในสังคมจะต้องร่วมกันรับผิดชอบในการกำหนดมาตรการหรือแนว ทางแก้ไข ซึ่งการที่จะประสพผลสำเร็จได้ จะต้องนำงานชุมชนสัมพันธ์มาใช้สนับสนุน การปฏิบัติงานให้เป็นประโยชน์เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม ในชีวิตประจำวันของ มนุษย์ มนุษย์มีความจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่น ซึ่งเป็นทั้งความเกี่ยวข้องในลักษณะ ของครอบครัว เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน หรือบุคคลในองค์กรต่างๆ และในการติดต่อ เกี่ยวข้องจะเป็นไปด้วยความราบรื่น และบรรลุในจุดมุ่งหมายจำเป็นต้องอาศัยปัจจัย หลายประการ และปัจจัยประการหนึ่งที่สำคัญที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จก็คือมนุษย์ นั้นเอง ในการศึกษาพฤติกรรมต่างๆของมนุษย์จะช่วยทำให้มนุษย์เข้าใจในตนเองและ เข้าใจผู้อื่น ก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นผลให้การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน และ การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยดี

พฤติกรรมศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยพฤติกรรมของมนุษย์ มุ่งศึกษาถึงเหตุ และผลของพฤติกรรม ตลอดจนลักษณะความเป็นอยู่ของมนุษย์อย่างกว้างขวาง ละเอียด และเป็นระบบ ทำให้สามารถอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ได้ว่า เป็นเพราะเหตุ ไตมนุษย์จึงมีพฤติกรรมเช่นนั้น และเมื่อแสดงพฤติกรรมนั้นออกไปแล้วจะเกิดผลอะไร ตามมาบ้าง ซึ่งอาจเป็นผลต่อตัวเองหรืออาจเป็นผลต่อบุคคลอื่น ดังนั้นการศึกษาทาง พฤติกรรมศาสตร์ จึงเป็นการศึกษาลักษณะโดยทั่วไปของความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะศึกษา มนุษย์ในเชิงพฤติกรรมหรือการกระทำของคน ๆ นั้น และในปัจจุบันมีการศึกษา เกี่ยวกับมนุษย์อย่างกว้างขวาง ซึ่งนักวิชาการยอมรับและเห็นว่าศาสตร์ต่างๆ ที่เป็น พฤติกรรมศาสตร์หรือเป็นแกนหลักของการศึกษามนุษย์ในเชิงพฤติกรรมจะประกอบ ด้วยวิชาการ 3 สาขาวิชา (สร้อยตระกูล อรรถมานะ 2542: 20) ประกอบด้วย 1) จิตวิทยา (Psychology) เป็นวิชาที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ โดยพิจารณาถึงปัจจัย ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม ตลอดจนเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตที่อาจมีผลกระทบต่อ สติปัญญาและพัฒนาการของมนุษย์ นอกจากนี้ยังศึกษาเรื่องการคิด ความจำ การรับรู้ การเรียนรู้ แรงจูงใจ อารมณ์ และบุคลิกภาพ อันเป็นพื้นฐานที่จะเข้าใจถึงการอยู่

ร่วมกันของมนุษย์ 2) สังคมวิทยา (Sociology) เป็นวิชาที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของสังคมหรือหมู่ชน ศึกษารวบรวมถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในฐานะเป็นหมู่ชน สนใจศึกษาถึงสถาบันต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อสังคม อาทิเช่น ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และองค์กรต่าง ๆ ในสังคม ตลอดจนถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม วัฒนธรรมต่าง ๆ ของหมู่ชน การประพฤติกรรมของบุคคลต่อสังคม กลุ่มและการรวมกลุ่มของคน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของบุคคลและระหว่างกลุ่ม เป็นต้น และ 3) มานุษยวิทยา (Anthropology) เป็นวิชาที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของสังคมหรือหมู่ชนเช่นเดียวกับสังคมวิทยา โดยเน้นศึกษาอดีตหรือพวกดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของมนุษย์ ศึกษาในด้านวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี การปกครอง ศาสนา ความเชื่อ และอื่น ๆ ที่จะมีส่วนต่อพฤติกรรมการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังศึกษาเปรียบเทียบ วิเคราะห์ และประเมินถึงเรื่องราวของมนุษย์ที่คล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันในทางวัฒนธรรมและสังคม ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม

ความหมายของพฤติกรรม

ความหมายของคำว่าพฤติกรรม (Behavior) มีผู้สนใจศึกษาความหมายและกล่าวไว้มากมาย ซึ่งเคแกนและซีแกล (Kagan and Segal, 1992: 5-6) ได้อธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมว่าหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างมากมายที่เป็นการกระทำของร่างกายในแต่ละวัน โดยเริ่มตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้า หาว เหยียดแขนเหยียดขา แต่งตัว และกินอาหารเช้า และไม่เพียงแต่เท่านั้นยังมีการกระทำอีกมากมายจนกระทั่งเรากลับไปที่เตียงนอน และนอนหลับ ซึ่งนั่นหมายความว่าตลอดทั้งวันที่ผ่านมา เราจะต้องเดิน พูด เรียน ทำงาน เล่น หัวเราะหรือในบางครั้งอาจร้องไห้ และในอีกส่วนหนึ่งเป็นส่วนที่เรียกว่า กระบวนการทางจิต (Mental process) ที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ แรงจูงใจ เช่น ความรู้สึกโกรธ กลัว มีความสุข ความเศร้า ความปรารถนาที่จะได้รับความสำเร็จ ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้ถือว่าเป็นกระบวนการที่ซ่อนอยู่ในตัวมนุษย์

จากข้างต้นที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พฤติกรรมหมายถึง การกระทำของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่มองเห็นได้ (กิน เดิน นั่ง) หรือการกระทำที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใน (ความคิด ความรู้สึก) โดยจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) คือพฤติกรรมที่เจ้าของพฤติกรรมเท่านั้นที่รู้ได้ อันได้แก่ การรู้สึก การเรียนรู้ การคิด การจำ ตลอดจนอารมณ์ต่างๆ และ 2) พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) คือพฤติกรรมที่บุคคลอื่นนอกเหนือจากเจ้าของพฤติกรรมสามารถที่จะเรียนรู้ได้และบางพฤติกรรมเจ้าของพฤติกรรมไม่สามารถรับรู้ได้ซึ่งพฤติกรรมภายนอก บุคคลอื่นรู้ได้โดยอาศัยการสังเกต (Observation) และใช้ประสาทสัมผัสโดยตรง เช่น ตา (ดู) หู (ฟัง) เป็นต้น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรม

พฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออก ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมในทางบวกหรือในทางลบ ย่อมจะเกิดขึ้นได้กับทุกคนในทุกเวลาและทุกสถานการณ์ โดยพฤติกรรมที่เกิดขึ้น เหล่านั้นและขณะนั้นจะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ

1. ปัจจัยทางด้านสรีรวิทยาเป็นปัจจัยพื้นฐานทางชีวภาพของมนุษย์ เป็นสิ่งเร้าที่สำคัญตัวหนึ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรม นับตั้งแต่พฤติกรรมอย่างง่าย เช่น เมื่อรู้สึกหิว เราก็จะไปหาอาหารรับประทาน รู้สึกง่วงนอนก็ไปหาที่นอนเพื่อให้ร่างกายพักผ่อน ตลอดจนพฤติกรรมที่ซับซ้อนในชีวิตประจำวัน ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับระบบทางสรีระของมนุษย์ทั้งสิ้น ฉะนั้น ลักษณะทางสรีระของชีวิตในเชิงชีววิทยา ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญเริ่มแรกที่ว่ารูปแบบของพฤติกรรม มนุษย์ทุกคนจัดว่าเป็นอินทรีย์ที่มีชีวิตอย่างหนึ่ง การทำหน้าที่ทางสรีระในระบบอวัยวะต่าง ๆ จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น การทำงานของระบบต่อมต่าง ๆ ระบบประสาทสัมผัส ระบบประสาทส่วนกลาง โดยเฉพาะที่สำคัญยิ่งได้แก่ ส่วนสมองของมนุษย์ ที่มีความสำคัญต่อการรู้สึก การคิด การจำ การรับรู้ การเรียนรู้ และอื่นๆ อีกมากมาย

2. ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม ในชีวิตประจำวันมนุษย์ต้องเรียนรู้และพบสภาพการเรียนรู้ต่างๆตลอดเวลา สิ่งแวดล้อมใดที่ปรากฏเด่นชัดกับบุคคล สิ่งแวดล้อมนั้นจะ

ทำหน้าที่สิ่งเร้ากระตุ้นให้บุคคลเกิดพฤติกรรม และพฤติกรรมก็จะแตกต่างกันไปตามสภาพของสิ่งแวดล้อม ดังตัวอย่างที่มักกล่าวถึงเสมอ เช่น ถิ่นที่อยู่อาศัย ลักษณะของดินฟ้าอากาศ ทำให้พฤติกรรมของคนแตกต่างกัน ในทางจิตวิทยาจะมองถึงสิ่งแวดล้อมที่เป็นรายละเอียดที่ต่างออกไปอีก ไม่ว่าจะเป็นอาหาร แสงสว่าง บรรยากาศ การทำงาน เพื่อน สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ จะมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น มีการศึกษาว่าห้องที่มีแสงสว่างต่างกัน จะมีผลต่อพฤติกรรมการทำงานอย่างไร หรือเมื่อเราเดินสวนทางกับบุคคลหนึ่งที่หน้าตาดี แต่งกายใส่เสื้อสีฟ้าอ่อนเราอาจจะมองว่าเป็นคนน่ารัก เรียบร้อย สุภาพ และขณะเดียวกันก็เดินสวนทางกับบุคคลหน้าตาดีใส่เสื้อสีสดสลับลาย พฤติกรรมการมองอาจเป็นอีกแบบหนึ่ง นั้นหมายความว่าความแตกต่างในสิ่งแวดล้อมที่เป็นตัวเร้า เป็นคุณสมบัติที่มีความสำคัญต่อพฤติกรรม ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมภายนอก หรือความรู้สึก การรับรู้ การคิด การจำ เป็นต้น

3. ปัจจัยทางด้านสังคม เนื่องจากมนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ต้องติดต่อเกี่ยวข้องกัน มนุษย์ต้องมาอยู่รวมกันกลายเป็นชุมชนหรือที่เราเรียกว่าสังคม และมีสังคมเกิดขึ้นคนในสังคมก็จะตั้งข้อตกลงร่วมกันเรียกว่าโครงสร้างของสังคม ตัวอย่างเช่น สังคมของโรงเรียน หมายถึงกลุ่มคนที่อยู่ในโรงเรียน ซึ่งเป็นครู อาจารย์ นักเรียน เจ้าหน้าที่ประจำฝ่าย แผนกต่างๆ นักการภารโรง เป็นต้น และเพื่อการอยู่รวมกันเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เกิดประโยชน์แก่สังคม จึงต้องมีข้อกำหนดต่าง ๆ ขึ้น ให้แต่ละคนมีสิทธิส่วนบุคคล เคารพในสิทธิของผู้อื่น ซึ่งข้อกำหนดต่าง ๆ เหล่านี้ก็คือโครงสร้างของสังคม ซึ่งเป็นเสมือนสิ่งบังคับพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปด้วยความเหมาะสม

การมีข้อกำหนดต่างถือเป็นโครงสร้างของสังคม จะทำให้มนุษย์แสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่สังคมนั้นๆ เห็นพ้อง เป็นลักษณะต่างๆ ที่เป็นแบบแผนพฤติกรรม (Pattern of behavior) ของคนในสังคม ซึ่งข้อกำหนดที่เป็นหลักในโครงสร้างของสังคมก็คือ ปทัสถาน(Norms) สถานภาพ (Status) บทบาท (Role) และค่านิยม (Values)

(1) ปทัสถาน (Norms) หมายถึง ระเบียบข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ที่ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลว่าจะปฏิบัติอย่างไร ดังนั้นปทัสถาน

ของกลุ่ม (Group norms) จึงหมายถึงระเบียบแบบแผน หรือกฎเกณฑ์มาตรฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับและยึดถือของกลุ่มเพื่อเป็นแนวทางให้บุคคลภายในกลุ่มปฏิบัติร่วมกัน เมื่อเป็นเช่นนั้นปทัสถานจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่จะต้องมีขึ้นในกลุ่มหรือสังคมเสมอ

(2) สถานภาพ (Status) หมายถึงตำแหน่งของบุคคลที่สังคมกำหนดให้ หรือฐานะของบุคคลที่เป็นอยู่ในสังคม เช่น การเป็นพ่อ แม่ ขาวนา ครู นักเรียน ผู้ใหญ่ เด็ก ทารก ทหาร กำนัน เป็นต้น การมีสถานภาพใดนั้น มีความสำคัญต่อบทบาทอย่างมาก เพราะมันเป็นตัวกำหนดบทบาทของบุคคลทำให้บุคคลรู้ว่าจะต้องปฏิบัติตนอย่างไรทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น และต้องมีความรับผิดชอบแค่ไหน ซึ่งจากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในบุคคลหนึ่งจะมีอยู่หลายสถานภาพในสถานภาพต่าง ๆ นั้นอาจแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก สถานภาพที่สังคมกำหนดเป็นสภาพตามที่บุคคลเกิดมาและสังคมจะกำหนด ให้โดยไม่มีทางเลือก และลักษณะที่สอง สถานภาพโดยความสามารถ เป็นสถานภาพที่บุคคลเลือกได้เองตามต้องการ โดยบุคคลจะพยายามศึกษาหาความรู้ พยายามฝึกฝนและปฏิบัติจนตนเองเกิดความเข้าใจ มีความชำนาญในงานนั้นๆ จนสามารถประกอบเป็นอาชีพได้

(3) บทบาท (Role) หมายถึงแบบแผนของความต้องการ เป้าประสงค์ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และการกระทำของบุคคลที่สังคมคาดหวังว่าจะต้องเป็นไปตามคุณลักษณะของตำแหน่งนั้นๆ หรืออาจกล่าวอย่างสั้นๆว่าบทบาท หมายถึง สิทธิหน้าที่ในการกระทำของบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่นตามสถานภาพของตนเอง ตัวอย่างเช่น เป็นหมอก็ต้องทำหน้าที่ตรวจรักษาคนไข้ เป็นครูก็ต้องทำหน้าที่สอนนักเรียน อบรมให้นักเรียนหมั่นศึกษาหาความรู้เกิดความสนใจและตั้งใจเรียน เป็นต้น

(4) ค่านิยม (Values) ค่านิยมคืออะไร หรือความหมายว่าอย่างไรนั้น นักวิชาการได้เสนอไว้หลายแนว นิพนธ์ คันทเสวี (2525: 17) เป็นคนหนึ่งที่ได้กล่าวว่า ค่านิยม เป็นความเชื่อของบุคคลหรือกลุ่มคนที่ว่าสิ่งใดๆ นั้นดีมีคุณค่าแก่การนิยมยกย่อง อันทำให้บุคคลหรือกลุ่มนั้นอยากมี อยากเป็น หรืออยากทำสิ่งนั้นๆ

สำหรับ เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์ (2525: 34) ได้กล่าวว่า ค่านิยมคือความรู้สึก เชื่อถืออย่างมีเหตุผลและมั่นคงถาวร ในสิ่งที่เห็นว่ามีคุณค่าแก่ตนเองหรือสังคม จึงยอมรับและปฏิบัติตาม

จากข้างต้นเราอาจกล่าวโดยภาพรวมได้ว่าค่านิยมเป็นสิ่งที่บอกบุคคลอย่างกว้างๆว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา สิ่งใดเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิต เมื่อบุคคลมองว่าสิ่งใดดีงามเหมาะสมก็จะนำมาปฏิบัติ นั่นก็คือค่านิยม เป็นเหมือนเครื่องชี้แนวทางในการปฏิบัติอย่างกว้างๆ ให้แก่บุคคล ตัวอย่างเช่นบุคคลหนึ่งเชื่อว่าการรู้จักประหยัดเป็นสิ่งดี เป็นของดีก็หมายความว่า การรู้จักประหยัดเป็นค่านิยมอย่างหนึ่งของบุคคลคนนั้น หรือที่เราพูดกันว่าคนหนุ่มสาวยุคปัจจุบันซื้อของใช้ที่มียี่ห้อมาจากต่างประเทศ เป็นต้น

4. ปัจจัยทางด้านทัศนคติ (Attitude) ทัศนคติเป็นเรื่องของความรู้สึกมีลักษณะเป็นนามธรรม และเป็นตัวการสำคัญอันหนึ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ เราอาจให้ความหมายอย่างสั้นๆ ได้ว่า ทัศนคติคือความรู้สึกที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ ทั้งทางด้านบวกหรือทางลบ ซึ่งสิ่งเร้านี้อาจเป็นคน สัตว์ สิ่งของ ตลอดจนสภาพการต่างๆ ในสังคม

เพื่อความเข้าใจคำว่าทัศนคติ เราจะต้องรู้ว่าทัศนคติเป็นสิ่งที่มีความหมาย การประเมินเป้าหมายว่าสิ่งนั้นดีหรือไม่ดีเป็นความรู้สึกของบุคคลที่จะต้องมีความมั่นคงถาวร คือเป็นความรู้สึกต่อสิ่งนั้นบ่อยๆ จนกระทั่งเป็นความรู้สึกที่มั่นคงถาวร พอประมาณสิ่งนั้นก็กลายเป็นทัศนคติ ตัวอย่างเช่น เราเช่าห้องพักติดกับเพื่อนนักศึกษา รู้สึกว่าทุกครั้งที่เขาเปิดวิทยุจะมีเสียงดังค่อนข้างมากซึ่งเป็นความรู้สึก และเมื่ออยู่ไปหลายวันหลายสัปดาห์ความรู้สึกนั้นก็จะมีมากขึ้นกลายเป็นทัศนคติ คืออาจจะชอบว่าเสียงดังฟังชัดดีหรืออาจจะไม่ชอบว่าเสียงดังรบกวนก็ได้ อีกประเด็นหนึ่งเราไปได้ยินบุคคลคนหนึ่งพูดว่า “พระสมณีนี้นี้ประพฤติตนไม่น่านับถือเลย” นั่นหมายความว่าบุคคลผู้นั้นมีทัศนคติต่อพระว่าพระสมณีนี้นี้ประพฤติตนไม่ดี เป็นต้น

ทัศนคติที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวบุคคลมาแต่เกิด แต่เกิดขึ้นจากบุคคลได้เรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆ ในสังคมดังนั้นทัศนคติจึงเปลี่ยนแปลงได้แต่การเปลี่ยนแปลงมักยาก ดังนั้นจึงได้กล่าวว่าการที่บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดโดยเฉพาะกับ

บุคคล ควรจะมีทัศนคติในทางบวกจะได้มองสังคมในแง่ดี แล้วการกระทำต่างๆที่ตามมาก็จะดี เพราะทัศนคติ (ไม่ใช่พฤติกรรม) แต่จะเป็นตัวผลักดันให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ดังตัวอย่างเรื่องเปิดวิทยุข้างต้นถ้าเกิดทัศนคติทางลบ นักศึกษาคนนั้นก็อาจจะไม่พูดคุยกับนักศึกษาที่เปิดวิทยุตั้ง เพราะรู้สึกไม่ค่อยพอใจนั่นเอง

การศึกษาธรรมชาติของมนุษย์

มนุษย์ต้องอยู่ในสังคมและต้องมีการเกี่ยวข้องกัน การเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์จะช่วยให้เราเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ดีขึ้น และยังจะช่วยให้เราได้ปฏิบัติตนต่อมนุษย์ด้วยกันเองได้อย่างเหมาะสม

แนวทัศนะเกี่ยวกับความเชื่อธรรมชาติของมนุษย์

ผู้ที่ศึกษาธรรมชาติมนุษย์ เพื่อจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ จะต้องพิจารณาความเชื่อในเรื่องธรรมชาติมนุษย์ของบุคคลต่างๆโดยรอบคอบ และนำไปใช้ให้เหมาะสมต่อไป จึงขอเสนอแนะแนวทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ดังนี้

1. ธรรมชาติมนุษย์ตามแนวทฤษฎีจิตวิเคราะห์

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ผู้เสนอทฤษฎีนี้คือฟรอยด์ (Freud) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าคนเรามีลักษณะของความเป็นมนุษย์และสัตว์ผสมกันอยู่ นักจิตวิเคราะห์ในกลุ่มของฟรอยด์เห็นว่าชีวิตของมนุษย์หล่อหลอมจากความต้องการทางร่างกาย แรงขับทางเพศ และสัญชาตญาณของความก้าวร้าว นักจิตวิเคราะห์กลุ่มนี้ มองมนุษย์ทั้งในแง่ของความ เป็นสัตว์ และความเป็นมนุษย์อันประเสริฐ คนเรามีลักษณะเหมือนกับสัตว์ในแง่ของ ความต้องการอาหาร การขับถ่าย และความต้องการทางเพศ แต่คนแตกต่างไปจากสัตว์ ในแง่ของความสามารถที่จะพัฒนาเทคนิคในการสื่อสาร ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ซึ่งสามารถแยกตนไปจากเรื่องสัญชาตญาณ ดังนั้น ในแง่ของการวิเคราะห์ทางจิตมนุษย์ เราเป็นสัตว์ แต่มีบางสิ่งที่พัฒนาสูงขึ้นไปกว่าสัตว์ ข้อคิดเห็นของทฤษฎีนี้ก็คือ ถ้าจะยอมรับในความเป็นมนุษย์ ก็ไม่ควรปฏิเสธในความเป็นสัตว์ของเขาด้วย เพราะพื้นฐานของพฤติกรรม มีผลมาจากขบวนการจิตไร้สำนึก ซึ่งเกิดจากแรงจูงใจที่ไม่รู้ตัว (Unconscious Motivation) ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เช่น ความปรารถนาอยากได้สิ่ง

ต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีติดตัวอยู่ในมนุษย์ทุกคน ตลอดถึงความเครียด ความกลัว อันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยไม่รู้ตัว สิ่งนี้เองมีส่วนทำให้มนุษย์มีพฤติกรรม ที่แม้แต่ตนเองก็ไม่สามารถเข้าใจตนเองได้

พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้น สามารถพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรกที่เกิดขึ้นในลักษณะธรรมดาสามัญที่สามารถสังเกตเห็นได้อย่างง่ายๆ ส่วนอีกมุมหนึ่งเป็นความหมายในทางสัญลักษณ์ ซึ่งสืบเนื่องมาจากจิตไร้สำนึกและการกระตุ้นของสิ่งที่เก็บบกซึ่งสามารถจะเข้าใจได้โดยการวิเคราะห์จิต (สุธีรพันธ์ กรลักษณ์, 2523: 64-65)

จากความรู้และความเข้าใจในแนวทศณะเกี่ยวกับมนุษย์ของฟรอยด์น่าจะเป็นประโยชน์ในด้านมนุษยสัมพันธ์ ให้ตระหนักว่า ผู้ที่เราจะร่วมงานด้วย จะเป็นมนุษย์ที่มีความคาดหวังว่า จะเป็นผู้ที่มีเหตุผลมีหลักการมีความรับผิดชอบตามความหมายต่างๆไปว่ามนุษย์เป็นผู้มีจิตใจสูงแต่บางครั้งมนุษย์ก็แสดงออกซึ่งความไม่มีเหตุผลออกมาทั้งนี้เพราะมนุษย์มีสัญชาตญาณแห่งสัตว์ปะปนอยู่ในตัว เช่น ความก้าวร้าว เป็นต้น พึงยอมรับว่า “พฤติกรรมย่อมมีสาเหตุ” เมื่อเราทราบดังกล่าวแล้ว เราก็ควรอดทนเพื่อหาสาเหตุต่อไปบางครั้งอาจศึกษาลึกลงไปถึงเบื้องหลังของเขาเพื่อที่จะได้เข้าใจเขา ความเข้าใจพฤติกรรมของเพื่อนร่วมงานยิ่งมากเท่าใด จะทำให้เรายอมรับเขามากเท่านั้น จะก่อให้เกิดสายสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นที่ดำรงอยู่นานเท่านั้น มนุษย์เราจะต้องการยอมรับ (Acceptance) ซึ่งเป็นหลักสำคัญของผู้ร่วมงานเมื่อเราเข้าใจเขา และก็จะไม่แสดงปฏิกิริยาโต้ตอบในพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมที่เขาได้แสดงออกมาเราก็ควรจะให้อภัยเขาเพราะบางครั้งตัวเขาเองก็ไม่ทราบว่าได้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอย่างไรให้แก่ใคร เพราะมันเกิดจากกระบวนการจิตใต้สำนึก (Unconscious) เพราะฉะนั้นแนวทศณะของฟรอยด์เกี่ยวกับมนุษย์ จึงเป็นประโยชน์ในด้านมนุษยสัมพันธ์มากดังได้กล่าวแล้ว

2. ธรรมชาติมนุษย์ตามแนวทฤษฎีเอ็กซิสเทนเชียลลิซึม (Existentialism)

ทฤษฎีเอ็กซิสเทนเชียลลิซึม (Existentialism) นี้เชื่อว่ามนุษย์เรามีอิสรภาพที่จะแสวงหาความหมายให้กับชีวิตของตนเอง (Meaning of life) ซึ่งเป็นอิสระและ

เสรีภาพเฉพาะตัว ในการที่จะทำ ในการที่จะให้อะไรแก่ชีวิตได้บ้าง ซึ่งอาจเป็นการ ให้แก่ตนเองหรือสังคมได้ และเราจะรับอะไรได้บ้างในช่วงชีวิตของเราโดยถือว่า ความสุขความทุกข์นั้น ขึ้นอยู่กับตัวเราเองเราจะเลือกสิ่งใด (Choice) คือการที่เราจะ เลือกที่จะทำหรือไม่ทำสิ่งนั้นอย่างอิสระ และเมื่อตัดสินใจเลือกแล้วเราจะต้องมีความ รับผิดชอบ (Responsibility) ต่อการกระทำและผลที่ตามมา

จากทฤษฎีนี้ น่าจะนำไปใช้ในด้านมนุษยสัมพันธ์คือ ให้เราตระหนักว่า ผู้ที่ ร่วมงานแต่ละคนนั้นต้องการที่จะหาความหมายต่อชีวิต ทำอย่างไรเราจะส่งเสริมให้เขา หาความหมายให้แก่ชีวิตของเขาสิ่งที่จะทำได้ก็คือ ส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จใน กิจกรรมงาน เพื่อเขาจะได้พบความหมายในชีวิตของเขา นอกจากนี้ถ้าหากว่าเราเป็น ผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน ถ้ามีโอกาสให้เขาแสวงหาความหมายของชีวิตในทาง ที่เหมาะสมกับตัวเขา ทั้งด้านความสามารถ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ทักษะ ก็จะทำให้ เขามีความสุขและมีกำลังใจปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

3. ธรรมชาติมนุษยตามแนวทฤษฎีของรอเจอร์

รอเจอร์ (Carl R. Roger) เชื่อว่ามนุษย์เราโดยพื้นฐานแล้ว เป็นผู้ที่มีเหตุผล สามารถที่จะตัดสินใจด้วยตนเองได้ มนุษย์มีศักดิ์ศรี มีคุณค่า มีความดี เชื่อถือและไว้วางใจ ได้ มนุษย์มีความเฉลียวฉลาดในการปรับตัว และต้องการความเป็นอิสระในการที่พัฒนา ตนเองให้เจริญก้าวหน้า มนุษย์ทุกคนเป็นศูนย์กลางของประสบการณ์ต่างๆรอบตัว ซึ่ง เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ละคนมีประสบการณ์ของตนเองซึ่งไม่เหมือนกัน ดังนั้น จึงไม่มีใครรู้จักโลกส่วนตัวของเขาได้ดีกว่าตัวของเขาเอง การที่จะรู้จักบุคคลให้ลึกซึ้งก็ คือพยายามเข้าใจถึงโลกส่วนตัว และประสบการณ์เฉพาะของแต่ละบุคคล

จากทฤษฎีนี้ ทำให้ได้ข้อคิดว่า ในฐานะที่จะเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ควรที่จะให้ความสนใจในความรู้สึกนึกคิดของผู้ร่วมงาน ยอมรับในศักดิ์ศรีของเพื่อน ร่วมงานทุกคน ใช้ความใจเย็น เป็นกันเอง มีความจริงใจ และให้ความช่วยเหลือ ผู้ร่วมงานที่มีปัญหาด้วยความเต็มใจ และร่วมรับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดของเขา

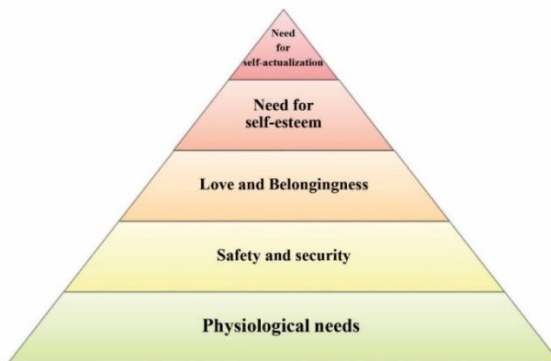
สำหรับการเข้าใจความรู้สึกของผู้ร่วมงาน (Empathy) นี้ เป็นคุณสมบัติที่มีความ สำคัญยิ่งสำหรับผู้นำ หรือผู้ที่สร้างความสามัคคีที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน ซึ่ง

เราอาจจะให้ความหมายง่าย ๆ ว่าการเอาใจเขามาใส่ใจเราหมายถึงความสามารถที่จะทำให้ตัวของเราให้รู้สึกเหมือนอยู่ในสภาพของผู้อื่นและรู้สึกเห็นใจต่อแรงจูงใจต่อทัศนคติของเขา ซึ่งบุคคลใดขาดการเอาใจใส่เขาจะเป็นอุปสรรคใหญ่หลวงต่อการติดต่อสื่อสาร (โยธิน ศันสนยุท, 2533)

จากธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ที่ได้ประมวลมาดังกล่าวก็คงพอที่จะทำให้เราเข้าใจมนุษย์โดยทั่วไปอย่างกว้างๆ ซึ่งแนวความคิดดังกล่าว คงสะท้อนให้เห็นภาพของตนเองดีขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้เกิดแนวคิดระหว่างตัวเองกับบุคคลอื่นว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีทฤษฎี และหลักการอันใดกล่าวไว้บ้าง

4. ธรรมชาติมนุษย์ตามแนวทฤษฎีของมาสโลว์

ทฤษฎีนี้เรียกกันว่าทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ เพราะเป็นทฤษฎีที่เสนอความต้องการของมนุษย์ว่าต้องเรียงไปตามลำดับ มาสโลว์ (Maslow) มีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้ใฝ่ดี มีศักยภาพที่จะพัฒนาสังคมและตนเอง มุ่งที่จะพัฒนาให้สูงสุดในความสำเร็จและสร้างสรรค์ ทุกคนต้องการความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ (Self-actualization) การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หมายถึงการประจักษ์แล้วในความสามารถของตน ต้องการพัฒนาศักยภาพของตนให้เต็มที่สามารถทำประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้ ดังนั้นมนุษย์จึงมีความต้องการซึ่งความต้องการจะเรียงลำดับ 5 ชั้น ตั้งแต่ขั้นต่ำสุดไปถึงขั้นสูงสุด เปรียบได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 Maslow's Hierarchy of Needs

ที่มา: McLeod, S. A. (2013) [9].

ความต้องการพื้นฐานจะอยู่ด้านล่าง และความต้องการระดับที่สูงขึ้นจะอยู่สูงขึ้นไปความต้องการเป็นลำดับแสดงให้เห็นพฤติกรรมของคนเรา ที่จะสนองความต้องการเรียงตามลำดับเช่นกันกล่าวคือบุคคลจะต้องได้รับการตอบสนองขั้นแรกเสียก่อน จึงจะเกิดแรงจูงใจไปสู่ขั้นที่สองที่สูงขึ้นถัดไปเป็นดังนี้จนกระทั่งถึงความต้องการสูงสุด

ความต้องการที่เป็นพื้นฐานแรกสุดเป็นความต้องการทางสรีรวิทยาซึ่งก่อให้เกิดแรงขับพื้นฐานต่างๆเช่น ความต้องการน้ำ อากาศ พักผ่อน อาหาร ความต้องการทางเพศ เป็นต้น ในการที่จะเคลื่อนไปสู่ลำดับขั้นต่อไปบุคคลจะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นนี้ก่อน ความต้องการขั้นต่อไปก็คือ ความต้องการด้านสรีรวิทยารวมกับความต้องการด้านความปลอดภัยเราเรียกกันว่า ความต้องการระดับต่ำ

เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการสนองตอบแล้ว คนเราก็จะมีแรงจูงใจไปสู่ความต้องการขั้นสูงขึ้นประกอบไปด้วยความต้องการด้านความรัก และความเป็นเจ้าของ ความต้องการเกียรติยศ (Esteem) และความต้องการที่จะใช้ศักยภาพสูงสุดของตน (Self-Actualization)

ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ รวมทั้งความต้องการที่จะได้รับและให้ความรักแก่คนอื่นและความต้องการที่จะเป็นสมาชิกที่มีส่วนร่วมในกลุ่มและสังคม หลังจากความต้องการขั้นนี้ได้รับการตอบสนอง ก็เกิดแรงจูงใจไปสู่ความต้องการเกียรติยศ (Esteem) ในความคิดของมาสโลว์ความต้องการเกียรติยศเป็นความสัมพันธ์กับความต้องการที่จะพัฒนาความรู้สึกในคุณค่าของตนเองโดยการรู้ว่าคนอื่น ๆ ก็ตระหนักในความสามารถและคุณค่าของตน

หลังจากความต้องการทั้ง 4 ขั้นได้รับการตอบสนองแล้วบุคคลก็จะมีแรงจูงใจมุ่งไปสู่ความต้องการขั้นสูงสุด คือขั้นความต้องการเข้าถึงศักยภาพแห่งตน ในการอธิบายครั้งแรกมาสโลว์ได้ยกตัวอย่างบุคคลที่มีชื่อเสียง 2-3 คน ได้แก่ ประธานาธิบดีรูสเวลท์ (Fleamor Roosvelt) ประธานาธิบดีลินคอล์น (Lincoln) และไอน์สไตน์ (Estein) ที่เข้าถึงขั้นสูงสุด ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะมีบุคคลจำนวนน้อยมากที่จะมี

ความต้องการเข้าสู่ชั้นสูงสุด อย่างไรก็ตามมิใช่บุคคลที่มีชื่อเสียงเท่านั้นที่เข้าสู่ชั้นสูงสุดได้ บุคคลธรรมดาเช่น พ่อแม่ที่มีทักษะในการอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างดีเลิศ ซึ่งทำให้ลูกๆ และครอบครัวประสบความสำเร็จ และครู-อาจารย์ที่ตั้งใจพรัสอนนักเรียนให้เกิดการพัฒนาสูงสุดในชีวิตไปแล้วปีแล้ว จิตรกรผู้หนึ่งซึ่งใช้ศักยภาพในการสร้างสรรค์ผลงานให้กับมวลมนุษยชาติ พระภิกษุสงฆ์ที่มุ่งปฏิบัติเพื่อแสวงหาสัจธรรม เพื่อสั่งสอนมนุษย์ บุคคลเหล่านี้จัดได้ว่ามีความต้องการชั้นสูงสุด สิ่งสำคัญอยู่ที่ว่าเขาเหล่านั้นมีความสบายใจ สุขใจกับวิถีชีวิตของตน และพอใจที่ได้ใช้สติปัญญาความสามารถอย่างสมบูรณ์ หรือกล่าวได้อย่างหนึ่งว่า ผู้ถึงชั้นความต้องการสูงสุดจะลดการต่อสู้ความทะยานอยาก ต่างๆลง และมีความพอใจกับสภาวะปัจจุบันที่ได้กระทำกิจการอยู่

ลักษณะพื้นฐานและความแตกต่างของมนุษย์

(ก) ลักษณะพื้นฐานของมนุษย์

การเข้าใจพื้นฐานของคนนั้นเป็นสิ่งจำเป็นซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลและของตนได้มากขึ้น ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงพื้นฐานของคนใน 3 ประการ ต่อไปนี้

1. สิ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างกัน มนุษย์เราจะแตกต่างกันเพราะของสองสิ่ง คือ พันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม คือ 1) พันธุกรรม เป็นมรดกชีวิตที่ติดมาจากพ่อแม่ ติดมาทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ คนที่เกิดมาจึงแตกต่างกันทั้งร่างกายและจิตใจ และ 2) สิ่งแวดล้อม (Environment) หมายถึงสิ่งเร้าหรือสภาพต่าง ๆ ที่มาเกี่ยวข้องกับตัวบุคคล ทำให้คนๆนั้นมีลักษณะหรือการกระทำใดๆ ออกมาได้ นับได้ว่าเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าพันธุกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือสิ่งแวดล้อมในครรภ์มารดาและสิ่งแวดล้อมนอกครรภ์มารดา

2. สิ่งเหมือนกันของมนุษย์ แม้มนุษย์จะมีความแตกต่างกันเพราะสาเหตุจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมก็ตาม แต่มีบางอย่างที่มนุษย์ทุกคนมีเหมือนๆ กัน ซึ่งเราเรียกว่า “สามัญนัยของมนุษย์” ถ้าเรารู้สามัญนัยของมนุษย์มากเท่าใด เราก็มีโอกาสปกครองคนและคบหาสมาคมกันได้ดีเท่านั้น

3. หลักความต้องการของมนุษย์ คนเราเกิดมาต้องการอะไรถ้ามีผู้ตั้งคำถามนี้แก่เราคิดว่าคงจะได้รับคำตอบที่หลากหลายต่างกันไป เพราะคนเรามีความต้องการสิ่งต่างๆ มากมาย ซึ่ง Maslow ได้คิดค้นทฤษฎีการจูงใจขึ้น (A Theory of Human Motivation) โดยมีสมมติฐานอันเป็นสาระสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ทราบใดที่มนุษย์ยังมีชีวิตอยู่ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด 2) ความต้องการของมนุษย์ที่ได้รับการตอบสนองแล้ว ก็จะไม่เป็นการจูงใจให้มนุษย์มีความต้องการโดยแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นออกมาอีกแต่ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง ย่อมมีอิทธิพลจูงใจต่อพฤติกรรมของมนุษย์ และ 3) ความต้องการของมนุษย์จะมีลักษณะจากต่ำไปหาสูง ตามลำดับซึ่งเรียกว่าลำดับชั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) โดยมี 5 ระดับ คือ (1) ความต้องการทางสรีระพื้นฐาน (Basic Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของร่างกายเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อากาศ เป็นต้น (2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety and Security Needs) เมื่อความต้องการของร่างกายได้รับการบำบัดแล้ว ความต้องการของคนยังมีความต้องการในเรื่องการมีสุขภาพที่ดีความปลอดภัยจากอันตรายทั้งของตัวเอง ครอบครัว ญาติพี่น้อง (3) ความต้องการคบหาสมาคมกับผู้อื่นและมีพวกพ้อง (Social and Affiliative Needs) มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จะต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มพวก เพื่อป้องกันอันตรายจากสิ่งต่างๆ ในอดีตและได้พัฒนาจนกระทั่งเป็นการติดต่อสัมพันธ์ในรูปแบบปัจจุบัน (4) ความต้องการมีศักดิ์ศรีได้รับการยกย่องจากคนอื่นและมีสถานภาพ (Needs for Self-Esteem and Status) ความต้องการขั้นนี้คือ ความต้องการที่จะให้คนอื่นยอมรับนับถือมีความภาคภูมิใจในตนเอง มีศักดิ์ศรี มีความภาคภูมิใจและมีสถานภาพเป็นที่ยอมรับในสังคม และ (5) ความต้องการจะมีสัจจะแห่งตนหรือทำให้ชีวิตมีความหมาย (Needs for Self-realization and Fulfillment) ความต้องการขั้นนี้เป็นความต้องการขั้นสูงสุดเป็นความต้องการที่บุคคลตระหนักถึงศักยภาพแห่งตนจากการที่มีโอกาสพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าเสมอ และมีโอกาสที่จะสร้างสรรค์ความคิดให้กว้างขวางออกไป

(ข) ความแตกต่างของมนุษย์

มนุษย์เรทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้มองดูเผินๆ แล้วจะเห็นว่ามีความคล้ายคลึงกันแต่ถ้ามองดูอย่างพิถีพิถันแล้วจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันหลายอย่าง ซึ่งเราพอจะแบ่งความแตกต่างของมนุษย์ไว้ 6 ลักษณะ ดังนี้

1. ความแตกต่างทางด้านร่างกาย มนุษย์ทุกคนมีรูปร่างลักษณะที่คล้ายคลึงกันแต่ไม่เหมือนกันทั้งหมด เช่น สีผิวต่างกัน ความสูงต่างกัน หรือลักษณะของ ตา จมูก สันจมูกแตกต่างกันออกไป

2. ความแตกต่างทางด้านสติปัญญา ทำไมจึงมีคนสอบได้ที่ 1 และมีคนสอบได้ที่สุดท้าย สิ่งนี้เป็นคำตอบอย่างดีสำหรับความแตกต่างทางสติปัญญา นอกจากนี้ยังหมายความรวมถึงปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาต่างๆของมนุษย์ ซึ่งมีความรวดเร็วหรือเชื่องช้าแตกต่างกันไป

3. ความแตกต่างทางด้านอารมณ์ อารมณ์ของมนุษย์นั้นเราไม่สามารถที่จะกำหนดไว้ว่าเวลาใดจะให้มึอารมณ์เช่นใด อารมณ์ของคนเราย่อมแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่เราได้ประสบ เช่น เมื่อต้องประสบกับปัญหาในการปฏิบัติงาน

4. ความแตกต่างทางด้านจิตใจ จิตใจของมนุษย์แต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมากมาย บางคนเป็นคนมีจิตใจสะอาดงดงามเพราะได้รับการอบรมสั่งสอนมาดี บางคนถูกสภาพแวดล้อมหล่อหลอมทำให้เป็นคนที่มีจิตใจหยาบกระด้าง บางคนมีจิตใจเหี้ยมโหดจากสัญชาติญาณของเขาเอง

5. ความแตกต่างทางด้านความคิด ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ นั้น คนเราอาจจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไปอาจจะเห็นไปในทิศทางเดียวกันหรือขัดแย้งกันนั้นขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของแต่ละคนซึ่งมีความหลากหลายไม่เหมือนกัน

6. ความแตกต่างทางด้านสังคม ในแต่ละสังคมมนุษย์มีการแบ่งชั้นระหว่างกันมานาน นอกจากนี้สภาพความเป็นอยู่ในสังคมนั้นยังทำให้เกิดการเหลื่อมล้ำกัน เช่น สังคมข้าราชการ สังคมกรรมกร เป็นต้น

ในความแตกต่างของมนุษย์จึงได้มีความพยายามในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ และในการพัฒนาเหล่านั้นได้ส่งผลเป็นการเรียนรู้พฤติกรรมดังปรากฏใน

งานของ ชูดา จิตพิทักษ์ (2541: 33-37) ในเรื่อง วัฒนธรรมกับพฤติกรรมมนุษย์ เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน และในความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยมีเป้าหมายเป็นพฤติกรรมในเชิงสังคม พฤติกรรมในเชิงศาสนา และพฤติกรรมในงาน ดังกรณีการเสริมประสิทธิภาพขององค์กรในการทำงานของตำรวจ ดังปรากฏในงาน “ผลกระทบจากการจัดการของสมรรถนะและพฤติกรรมองค์กรต่อประสิทธิผลในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดลำปาง” (ประยุทธ์ สวัสดิ์เรียวกุล และ วิศิษฐ์ แคนโพธิ์, 2562) หรือในงานวิจัยเรื่อง Education Management for Unity and Peace in ASEAN Community from Research into Practice การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพและสันติภาพในประชาคมอาเซียน: จากการวิจัยสู่การปฏิบัติ (Phra Theppavaramethi and Lampong Klomkul (2019) ที่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในประชาคมอาเซียนและเพื่อการอยู่ร่วมกันกับสมาชิกในสังคม ดังนั้นกลไกการพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์จึงต้องมีกรอบ แนวทางและวิธีการที่ชัดเจนเพื่อประกอบสร้างความเหมือนให้เป็นการเหมือนที่เป็นประโยชน์ และความแตกต่างที่สร้างสรรค์ ซึ่งจะทำให้เกิดการขับเคลื่อนมีพลังและเป็นพลังทำให้เกิดขึ้นในสังคมไทย และส่งต่อเป็นเอกภาพ และการอยู่ร่วมกันภายใต้วิถีแห่งประชาคมอาเซียนต่อไปได้

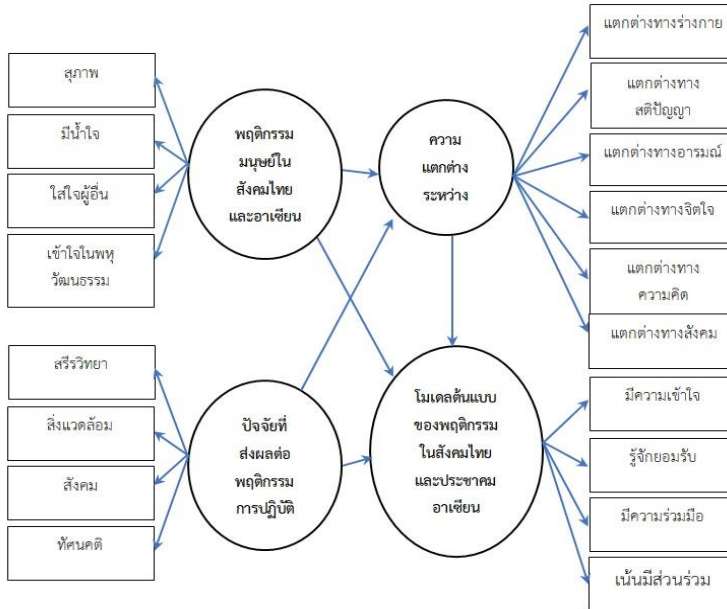
พฤติกรรมมนุษย์ในสังคมไทยและประชาคมอาเซียน

การพูดถึงพฤติกรรมมีเป้าหมายเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นพฤติกรรมสากล จริยธรรมสากล เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมและชุมชน ดังนั้นการศึกษาพฤติกรรม มีเป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปตามที่พึงประสงค์ตามกรอบของมารยาท จริยธรรม ศาสนา กฎหมายบ้านเมืองดังกรณีประเทศไทย ประเทศอาเซียน ก็จะมีเกณฑ์ทางศาสนาเป็นเครื่องกำกับพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยศาสนาหลัก ๆ ใหญ่ เช่น พุทธศาสนาในประเทศลาว กัมพูชา พม่า ไทย และเวียดนาม สิงคโปร์ เป็นต้น ส่วนจะเป็นนิกายใด อย่างไรก็ตามก็เป็นไปตามเงื่อนไขของแต่ละประเทศ ในส่วนของศาสนาอิสลาม เช่นในประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และบรูไน ส่วนคริสต์

ศาสนาจะเป็นเกณฑ์ในการควบคุมศีลธรรมพฤติกรรมทางสังคมในประเทศฟิลิปปินส์ ที่ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่นับถือคริสต์ศาสนาคาทอลิกใหญ่ที่สุดของโลก ในส่วนกฎหมายทุกประเทศทั้งประเทศไทย และกลุ่มประเทศอาเซียนก็จะมีกฎหมายของตัวเองตามกรอบและเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งบางประเทศอาจมีกฎหมายศาสนาดังปรากฏในประเทศบรูไน (ลำพอง กลมกุล, 2561) หรือเขตพื้นที่พิเศษในประเทศอินโดนีเซียอย่างอาเจ๊ะ เป็นต้น ดังนั้นกรอบสาระสำคัญของความพฤติกรรมคือศึกษาลักษณะทั่วไปของพฤติกรรม ธรรมชาติของพฤติกรรมแล้วหลังจากนั้นออกแบบพฤติกรรม หรือเกณฑ์ในการกำหนดพฤติกรรมทั้งในเชิงสังคม วัฒนธรรม ศาสนา การเมือง และกฎหมาย เป็นต้น ในส่วนการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์เป็นไปตามศาสตร์ของแต่ละสาขา ทั้งในส่วนขององค์ความรู้ตามอันเป็นพฤติกรรมในศาสตร์นั้น ๆ หรือการส่งเสริมพัฒนาการให้เป็นทุนมนุษย์ในศาสตร์นั้น

ในการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์เพื่อเป็นทุนมนุษย์ในอาเซียนนั้นปรากฏในงานวิจัย การพยาบาลข้ามวัฒนธรรมกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (จินตนา อาจสันเทียะ และสายสมร เฉลยกิตติ, 2559: 10-16) ในงานวิจัยเรื่อง ข้อตกลงยอมรับร่วมของอาเซียนด้านการบริการวิชาชีพวิศวกรรม: การรู้ข้อมูล และสภาพความพร้อมของวิศวกรไทยกลุ่มหนึ่ง (วัชรพงศ์ ดิวงษ์ และณรงค์ เหลืองบุตรนาค, 2012: 24-31) ในงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาทุนมนุษย์ด้านอุปทานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารไทยสำหรับกลุ่มท่องเที่ยว Active Beach เพื่อรองรับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (อนุชา เพียรชนะ, 2561: 232-253) ในงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธในการบริหารองค์กร เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน (บุษกร วัฒนบุตร, 2015) หรือในบทความเรื่อง “Understanding Southeast Asia’s Emerging Middle Class” (Florian Hoppe and Aadarsh Bajjal, 2019) ในงานเรื่อง The Evolution and Limitations of ASEAN Identity (Amitav Acharya, 2017) ที่ศึกษาอัตลักษณ์หรือพฤติกรรมมนุษย์ในอาเซียนด้วย หรือในงานวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียนในกลุ่มประเทศ CLMV สำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (พระเทพปวรเมธี และ ลำพอง กลมกุล,

2562) หรือในเอกสารเผยแพร่ของ ASEAN Secretariat (2009) ในเรื่อง ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint ที่ให้แบบข้อมูลพิมพ์เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมเกี่ยวกับอาเซียนเพื่อเรียนรู้ เข้าใจ และนำไปสู่ออกแบบเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในเชิงสังคมร่วมกันในสังคมไทยและอาเซียนต่อไป ดังนั้นจากภาพรวมของงานวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมมนุษย์เป็นสิ่งที่ปรับเปลี่ยนได้ และในสังคมไทยและอาเซียนซึ่งมีลักษณะร่วมและต่าง (1) เนืองด้วยพฤติกรรมมนุษย์ความสุข ความมีน้ำใจ ความใส่ใจผู้อื่น ความเข้าใจพหุวัฒนธรรม ประเด็นเหล่านี้พึงเป็นสิ่งที่ เป็นลักษณะร่วมในความเป็นอาเซียนหรือจริยธรรมสากล (2) ความแตกต่างของมนุษย์ทั้งในประเทศไทยและอาเซียนลักษณะทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ ความคิด สังคม และความเข้าใจบริบทที่เหมือนหรือแตกต่าง (3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นสรีรวิทยา สิ่งแวดล้อม สังคม และทัศนคติ และจากภาพรวมความเหมือนและความแตกต่าง จึงส่งต่อไปเป็นโมเดลต้นแบบ (4) พฤติกรรมมนุษย์ในสังคมไทยและประชาคมอาเซียน หรือสิ่งที่ เป็นแนวทางคาดหวังในเชิงจริยธรรม สังคม วัฒนธรรม และศาสนา เช่น การมีความเข้าใจ รู้จักยอมรับในวิถีของความแตกต่างจนกลายเป็นความเข้าใจซึ่งกันและกัน การสร้างพฤติกรรมความร่วมมือ และการมีส่วนร่วม ซึ่งประเด็นเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ ภายใต้บริบทของสังคมไทยและอาเซียนได้จะต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ศาสนา และกฎหมายบ้านเมืองอันเป็นองค์ประกอบร่วม ซึ่งจำเป็นเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2 โมเดลต้นแบบของพฤติกรรมในสังคมไทยและประชาคมอาเซียน

บทสรุป

ในการศึกษาเรื่องพฤติกรรมมนุษย์จำเป็นต้องทำความเข้าใจความรู้พื้นฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งจะพบว่ามีเกี่ยวข้องกับศาสตร์หลายด้าน ได้แก่ ด้านจิตวิทยา (Psychology) โดยพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม ตลอดจนเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตที่อาจมีผลกระทบต่อสติปัญญาและพัฒนาการของมนุษย์ ด้านสังคมวิทยา (Sociology) ศึกษาถึงสถาบันต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อสังคม อาทิเช่น ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และองค์กรต่าง ๆ ในสังคม ด้านมานุษยวิทยา (Anthropology) ศึกษาในด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การปกครอง ศาสนา ความเชื่อ และอื่น ๆ ที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์แต่ละคนเป็นผลมาจากอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ได้แก่ปัจจัยทางด้านสรีรวิทยา ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยทางด้านทัศนคติจิตวิทยา ซึ่งปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งสิ้น ดังนั้น การจะศึกษาให้เข้าใจในพฤติกรรมของ

มนุษย์อย่างลึกซึ้งซึ่งนั้นจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเรื่องของปัจจัยพื้นฐานทางด้านต่างๆของมนุษย์ ให้ละเอียดรอบคอบ เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงพฤติกรรมทั้งของตนเอง ของผู้อื่นและของสังคมรอบข้างมากขึ้น อันจะส่งผลให้สามารถเข้าใจในพฤติกรรม สามารถควบคุมพฤติกรรมและปรับปรุงพฤติกรรมต่างๆที่ไม่เหมาะสมให้ดียิ่งขึ้น มนุษย์ต้องอยู่ในสังคมและต้องมีการเกี่ยวข้องกันการเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์และลักษณะพื้นฐานของมนุษย์จะช่วยให้เราเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ดีขึ้น และยังจะช่วยให้เราได้ปฏิบัติตนต่อมนุษย์ด้วยกันเองได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์. (2525). “ค่านิยม” ค่านิยมไทย. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- จินตนา อาจสันเทียะ และสายสมร เฉลยกิตติ. (2559). การพยาบาลข้ามวัฒนธรรมกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. *วารสารพยาบาลทหารบก*. 17(1): 10-16.
- ชูดา จิตพิทักษ์. (2541). วัฒนธรรมกับพฤติกรรมมนุษย์. *วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ*. 11 (1): 33-37.
- ถวิล ธาราโกชน์ และศรัณย์ ดำริสุข. (2544). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ.
- นิพนธ์ คันธเสวี. (2525). “ค่านิยม” ค่านิยมไทย. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- บุษกร วัฒนบุตร. (2015). การพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธในการบริหารองค์กร เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*. 6(1): 24-36.
- ประยุทธ์ สวัสดิ์เขียวกุล และวิศิษฐ์ แดนโพธิ์. (2562). ผลกระทบจากการจัดการของสมรรถนะและพฤติกรรมองค์กรต่อประสิทธิผลในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดลำปาง.

วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 6 (2): 293-310.

พระเทพพรเมธี และลำพอง กลมกุล. (2562). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียนในกลุ่มประเทศ CLMV สำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช).

โยธิน ศันสนยุท. (2533). *จิตวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์.

ลำพอง กลมกุล. (2561). พหุวัฒนธรรมทางศาสนากับแนวทางการอยู่ร่วมกันของคนจีนและมลายู:กรณีศึกษาประเทศบรูไน. *วารสารโพธิ์วิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 2(2): 76-90.

วัชรพงศ์ ดิวงษ์ และณรงค์ เหลืองบุตรนาค. (2012). ข้อตกลงยอมรับร่วมของอาเซียนด้านการบริการวิชาชีพวิศวกรรม: การรู้ข้อมูล และสภาพความพร้อมของวิศวกรไทยกลุ่มหนึ่ง. *วิศวกรรมสารฉบับวิจัยและพัฒนา*. 23 (3): 24-31.

สร้อยตระกูล อรรถมานะ. (2542). *พฤติกรรมองค์การ ทฤษฎีและการประยุกต์*. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุธีรพันธ์ กรลักษณ์ และคณะ. (2523). *การให้คำปรึกษา: จิตวิทยาพื้นฐานเพื่อการแนะแนว*. กรุงเทพมหานคร: สมาคมนแนะแนวแห่งประเทศไทย.

สุเมธ เดียววิศเรศ. (2522). *พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ศิลปบรรณาการ.

อนุชา เพียรชนะ. (2561). การพัฒนาทุนมนุษย์ด้านอุปทานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวการเรียนรู้ เกี่ยวกับอาหารไทยสำหรับกลุ่มท่องเที่ยว Active Beach เพื่อรองรับ การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. 14 (1): 232-253.

อุทัย หิรัญโต. (2523). *หลักการบริหารบุคคล*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- ASEAN Secretariat. (2009). *ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint*. Jakarta : ASEAN Secretariat. Retrieved on June 1, 2020. From <https://asean.org/wp-content/uploads/archive/5187-19.pdf>
- Amitav Acharya. (2017). *The Evolution and Limitations of ASEAN Identity*. Retrieved on June 1, 2020. From https://www.eria.org/ASEAN_at_50_4A.2_Acharya_final.pdf
- Florian Hoppe and Aadarsh Bajjal. (2019). *Understanding Southeast Asia's Emerging Middle Class*. Retrieved June 1, 2020. From <https://www.bain.com/insights/understanding-southeast-asias-emerging-middle-class/>
- Kagan, J. and Segal, J. (1992). *Psychology an Introduction*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, Inc.
- McLeod, S. A. (2013). *Maslow's Hierarchy of Needs*. Retrieved on 29th May 2020, from <http://www.simplypsychology.org/maslow.html>
- Phra Theppavaramethi and Lampong Klomkul. (2019). *Education Management for Unity and Peace in ASEAN Community: from Research into Practice*. ASEAN Studies Centre: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.